

Pendent era anualitat 2017 eth Conselh Generau d'Aran a amiat a tèrme un conjunt d'intervencions de conservacion-restauracion, atau coma de metuda en valor e senhalizacion de diuersi béns integrants deth patrimòni arquitectònic e artístic dera Val d'Aran. Fòrça d'aguestes actuacions s'an podut amiar a tèrme gràcies ath convèni suscrit tamb era Diputacion de Lheida qu' entara conservacion e restauracion deth patrimòni culturau aranés, apòrte annuaument 94.000€. Enumeram es actuacions realizades:

a) Drenatge en mur nòrd deth santuari de Montgarri, tamb recuperacion der antic portau romanic e substitucion deth paviment dera glèisa

Era Mair de Diu de Montgarri, ei sens dobte, eth santuari mès important d'Aran e un des mès importants deth Pirinèu. Incoat BCIN per resolucio de 28/1/1976, eth santuari acuelh ath long der an un gran nombre de visitants, especiaument pendent es mesi d'ostiu. Era actuau glèisa, de granes dimensions, siguec bastida en 1786, en estil neoclassic, ath costat meridionau dera antica glèisa romanica.

Era actuacion d'enguan que s'inscriu en un projècte de rehabilitacion integrau der edifici, amiat a tèrme enes darrèrs ans conjuntament peth Conselh Generau d'Aran e er archiprestat dera Val d'Aran, s'an centrat enguan en isolament e ventilacionmejançant cavitis deth subsòl dera glèisa eera substitucion deth paviment de husta dera glèisa plan afectat pera umitat, en bastiment d'un nau tram d'escala d'accés as tribunes superiores e ath campanau e ena execucio d'un drenatge exterior ath long de tot eth mur perimetrau septentrionau dera glèisa qu'a de perméter era evacuacion der aigua. Aguest mur septentrionau dera glèisa actuau profite ena part baisha eth mur dera glèisa antica, eth quau, en tram mès occidentau, a conservat era portada romanica, deth s. XII, sense timpan e configurada per diverses arquivòutes de miei punt en en degradacion. Aguesta portada demoraue cegada per un tòsc reblert de pèires ath hons d'ua capèla, miei caperada pera escala d'accés as tribunes. Es trabalhs an permetut recuperar-la e meter-la en evidéncia as huelhs des visitants. Eth contròtle arqueologic pendent es trabalhs de drenatge exterior deth mur, tanben an permetut documentar era absida romanica e era posteriora transformacion dera cabecèra per ua auta mès amplia d'estil gotic. Eth còst totau dera actuacion a estat de pròp de 70.000€.

F 1 Seguiment arqueologic dera rasa entath drenatge exterior

F 2 installacion dejós deth paviment dera glèisa de cavitis entà isolar e ventilar eth subsòl

F 3 Abans e dempús dera restauracion dera pòrta romanica

b) Assolidament e neteja deth mestièr de Vilamòs

Eth mestièr o ferrador de Vilamòs ei un petit bastiment, declarat BCIL er an 2010, pes sòns valors representatius dera arquitectura populara e d'ues activitats propies dera vida era economia tradicionau aranasa. Se tracte d'un petit cobèrt hèt tamb bigues de husta, tamb losat a dues aigües que servie entà immobilitzar exemplars deth bestiar cavallar e bovin de mentre les curauen, les herraen, ... Eth mau estat d'ua des sabatères menaçau era estabilitat dera cobèrta. S'an substituït es bigues e taules en mau estat per d'aves d'identiques caracteristiques. Tanben s'a netejat e tractat tota era estructura de husta e retetat eth losat. Era actuacion a auut un còst de 3.647,00 €

F 4 Mestièr de Vilamòs

c) Assolidament der escalèr d'accés ath campanau de Montcorbau

Er estat des hargats e escales de husta deth campanau de Montcorbau ère plan deficient, en tot èster perilhós er accés entath manteniment des campanes. Era actuacion, tamb un còst totau de 11.563,33€ a comportat era substitucion d'escales e hargats.

F 5 Interior deth campanau de Montcorbau dempús dera renovacion de solèrs e escales

d) Assolidament der escalèr d'accés ath campanau de Betlan

Tanben en campanau de Betlan er estat der escalèr e des hargats de husta ère plan dolent, totun que non tan grèu. Pr'amor d'aquerò era actuacion a consistit ena substitucion puntuau d'aqueres pèces de husta afectades ath delà d'un tractament preventiu der husteram, tamb un còst de 3.349,76 €.

F 6 e 7 Renovacion de solèrs e escales en campanau de Betlan

e) Restauracion des pintures muraus dera glèisa de Sant Ròc de Begós

En aguesta glèisa, originàriament romanica e posteriorament ampliada e transformada pendent es sègles XVII e XVIII, er an 2009 tecnicos deth Centre de Restauració de Béns Mobles (CRBMC) dera Generalitat de Catalonha descurbiren pintures enes murs e vòutes. En mur plaçat dessús der arc triomfau deth presbiteri s'i localizèc un gran calvari, datat per ua inscripcion en 1618. Tanben enes murs des presbiteri s'i localizèren rèstes de pintures en un estat plan precari.

Dempús de quauqui trabalhs prealables de drenatge e sanejament entà resóler umitats en murs e cobèrtes, enguan s'a podut actuar en assolidament, descobèrta e restauracion d'aguest fragil conjunt pictoric. Era actuacion amiada a tèrme per ua empresa especializada en restauracion, a consistit en era eliminacion des coches de mortèr e pintura contemporanèus que parciaument encara les curbien aquestes pintures; en assolidament tamb mortèr de caudia deth supòrt a fin de balhar-le ua major aderència ath mur; e en fixament e neteja dera cocha pictorica tamb barrament e reintegracion des vuets entà facilitar-ne era lectura. Enes murs e era vòuta deth presbiteri s'a podut descurbir e diferenciar dus conjunts pictorics superpausadi: ena cocha inferiora e mès antica, d'estil gotic e major qualitat a on se i represente un centre possiblament un Crist en Majestat, elements eraldics e enes lateraus personatges dejós d'arquitectures gotiques. Ena cocha superiora, de menor qualitat e plan fragila, qu'enes parts conservades se superpause, ath conjunt gotic, s'a podut establir estilisticament era sua correspondència tamb era representacion deth Calvari e era datacion de 1618, de dejós der arc deth presbiteri. Totun aguesta superposicion de conjunts supause un gran rèpte entara lectura e interpretacion. Es analitiques des mòstres extrètes e er estudi dera documentacion obtinguda en procés de restauracion, amassa tamb un estudi de caractèr iconografic qu'actuaument s'amien a tèrme, an de perméter diferenciar, identificar e interpretar

mielhor as personatges e as scènes d'andús conjunts. Tamb es resultats d'aguest estudi, en 2018 ei previst installar ena glèisa un plafon que ajude ath visitant en aguesta interpretacion. Tanben en 2018 ei previst renauir era installacion electrica e e illuminacion interiora. Era actuacion qu'a auut un còst de 29.218,32 € a rebut subvencion per part dera Generalitat de Catalonha.

F 8 Trabalhs de descobèrta e restauracion de pintures muraus

F 9 Resultat finau dera restauracion

f) Naues luminàries entàs pintures dera glèisa d' Unha

Era glèisa romanica de Sta. Eulària d'Unha posseís un des conjunts de pintura murau mès subergessents dera Val d'Aran qu'abrace des dera pintura romanica deth sègle XII enquiara pintura renaissentista de finaus deth sègle XVI o d'inicis deth sègle XVII. Peth sòn naut interès artistic ei ua des glèises mès visitades dera Rota Romanica d'Aran. Era actuacion a renovat e completat er enlumentat des conjunts pictorics que possedís era glèisa, tamb era installacion de 10 nau focus entà lampades dicroïques LED, en tot profitat es carrils ja existents, tamb un còst de 1.500€. Era implementacion d'aguestes luminàries permet ua visualizacion mès omogenèa e tamb ua tonalitat mès calida des scènes pintades enes murs dera glèisa.

g) Assolidament deth mur deth cementèri e adequacion interiora dera capèla de Sant Miquèu de Vila

Era capèla de Sant Miquèu de Vila, plan propèra ath pòble, ei ua bastissa deth finaus deth s. XVI o inicis deth sègle XVII, reformada en s. XIX, totun que non se pòt descartar un origen anterior pr'amor de bèri blòcs de pèira caladi en mur, tamb motius vegetaus gravadi. En costat meridionau dera capèla se tròbe eth cementèri de Vila. Un portau cobèrt tamb losat a dues aigües li balhe accès. Eh pilar deth costat èst deth portau e eth tram de mur mès immediat, menaçauen roïna pr'amor dera pèrta deth mortèr de ligament e era descoesion des pèires que intègren eth mur. S'a procedit donc ath sòn assolidament tamb un còst de 2.000€. Posteriorament, s'a contunhat tamb era adequacion interiora dera capèla, plan afectada pera umitat. S'a procedit ar isolament e ventilacion deth subsòl mejançant era installacion de cavitis e era posterior renauida deth paviment de husta. Tamb eth madeish fin s'a perbocat eth mur septentrionau tamb mortèr idrofug. S'a renauit tanben era escala d'accès ath còro e sanejat e pintat pintat es parets interiores. Tanben s'a profitat entà reblir tamb mortèr de caudia es henerecles que presentauen es murs oèst e sud. Era actuacion a ascendit a 11.976,75€.

F 10 Portau deth cementèri de Vila e capèla de Sant Miquèu dempús der assolidament

h) Assolidament der accès ath campanau de Bausen

Des de ha hè ans es hargats e escales de husta deth campanau de Sant Pèir de Bausen se tròben plan degradadi, enquiath punt qu'es pisi intermiegi, en cedir es bigues que les sostiègen, an desapareishut, en tot demorar bères bigues en un equilibri plan precari. Entà accedir as campanes, plaçades ath pis superior deth campanau, s'auie abilitat, un pas des dera tribuna superiora dera glèisa. Era actuacion a consistit en desmontar e extrèir fragmentades es bigues que pinjauen en interior dera tor, que

supausauen un risque entàs personas e tanben entar estabilitat der edifici e en assolidament e renauida deth pis dera sala de campanes e deth sòn accés dirècte des deth còro, en tot dotar-lo de majors mesures de seguretat. Era actuacion a ascendit a 11.655,95€.

F 11 Estat previ en interior deth campanau de Bausen

F 12 Trabalhs de renovacion de bigues e taula de husta deth pis dera sala de campanes deth campanau

F 13 Bastides en interior dera tor de campanau pendent es trabalhs

i) Musealitzacion deth retaule-tabernacle gotic dera glèisa de Sta. Maria de Cap d'Aran

En gèr deth 2014 ena neteja a ues dependències dera glèisa de Sta. Maria de Cap d'Aran (incoada BCIN), responsables der Airau de Patrimòni Culturau deth Conselh Generau d'Aran localizèren ues pèces de husta talhada e policromada d'estil gotic que, conscients deth sòn interès e nauta qualitat artistica, eth madeish an sigueren objècte de restauracion. Era actuacion, laguens des actuacions deth Convèni entre era Diputacion de Lhèida e Conselh Generau d'Aran entara anualitat 2014, compdèc tanben tamb subvencion dera Generalitat de Catalonha e se amièc a tèrme enes installacions deth Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya (CRBMC). Dera pèça, fragmentada e en pèssim estat de conservacion, se'n desconeishie era sua verdadera naturalesa. Siguec en cors dera restauracion quan se descurbic que originàriament es pèces aurien format part d'ua òbra fòrça mès grana, provista de pòrtes, deth quau sonque n'auie suberviscut bères parts. A resultes dera descobèrta, s'encetèc un estudi per part des istoriadors der art, entre es quaus, eth Sr. Alberto Velasco, conservador deth Museu de Lleida e gran especialista en retaules gotics, e er equip de restauradors. Aguest estudi a determinat que se tractaue d'un retaule-tabernacle d'estil proto-gotic, un tipus de retaule en vòga a shivau des sègles XIII e XIV en Europa, abans dera aparicion des retaules gotics convencionaus fixes qu'apareishèren ena Euròpa Occidentau, a compdar dera dusau meitat deth s. XIV e se divulgùeren pendent eth sègle XV e posteriors. Ena actualitat, son plan escassi es retaules-tabernacles que s'an conservat en Euròpa, e inexistents en contèxt artistic catalan. Ei donques per aguesta excepcionalitat que, de comun acòrd tamb es responsables deth CRBMC, s'a considerat interessant e mès didactic, poder-lo expausar complet, en tot restituir es parts que manquen. D'aguesta manèra, un còp finalizat er estudi comparatiu tamb d'auti retaules-tabernacles qu' an suberviscut en Aragon, Castelha e sustot, en Escandinàvia, e qu'a permetut conèisher era posicion de cadua des part (existentes o non) laguens deth conjunt, s'a començat a fabricar en husta de cedre es parts desapareishudes (segon eth modèl des existentes), e a insertar-les ena estructura des pèces conservades e ja restaurades. Aguest trabalh l'a amiat a tèrme eth madeish equip de restauradors. Eth projècte a contemplat tanben d'auti miejans museogràfics, coma era installacion d'ua pantalha tàctil tamb contenguts divulgatius que donguen a conèisher de manèra visuau, eth context istorico-artistic dera òbra (parallèls, distribucion geografica, ...) atau coma eth procés de restauracion e restitucion d'aguesta importanta manifestacion deth primèr art gotic.

F 14 Estudi des pèces entath muntatge deth retaule-baldaquin en CRBMC

F 15 Maqueta prealabla entath muntatge definitiu

F 16 Restitucion e integracion des parts desapareishudes as conservades

j) Renovacion dera senhalizacion des Espacis dera Memòria Democratica dera Val d'Aran

Eth Conselh Generau d'Aran, en tot acuelher-se a ua linha de subvencion dera Direccion Generau Democratic dera Generalitat de Catalonha a amiat a tèrme era renovacion de 6 des pannèus senhalizadors en mau estat de conservacion dera Val d'Aran. En 2010 s'installeren ena Val d'Aran 18 elements de senhalizacion des Espacis dera Memòria Democratica, beri uns plaçadi en entorns urbans e d'auti en paratges de nauta montanha. Quauqu'uns d'aguesti elements de senhalizacion se trapauen plan deterioradi uns pès inclemències e rigors d'un clima extrèm, d'auti per actes de vandalisme o incidents fortuïts. En concrèt s'an renauït es senhalizacions de Baqueira, Montgarri, Artiga de Lin, Es Bòrdes e Canejan. Eth còst dera actuacion a estat de 10.120,44 €.

F 17 e 18 Abans e dempús deth plafon plaçat ena Artiga de Lin, ath pè deth camin dera Monjòia

k) Reposicion senhalizacion Rota Romanica d'Aran

Tanben eth Conselh Generau d'Aran a començat era renauida qu'ei previst completar en 2018, de beri element de senhalizacion dera Rota Romanica d'Aran que s'auie deteriorat o ampliant era senhalizacion de d'outes glèises. Enes propèrs dies se procedirà ara installacion des nauï pannèus enes glèises de Sant Estèue de Betren e de Santa Maria de Cap d'Aran.

F 19 Estat deth pannèu de Cap d'Aran abans dera reposicion

l) Restauracion de relòtges de campanau

Pendent eth 2017 s'a contunhat tamb era restauracion de relòtges de campanau, dirigides per especialiste Howard Bradley. En primauèra retornèc restaurat eth relòtge de les que s'installec ena glèisa. E actuaument son a punt de concluir es restauracions des relòtges d'Arròs, de mecanisme verticau (s. XVIII), e des relòtges d'Es Bòrdes, de Bagergue e de Betlan, es 3 de mecanisme orizontau e datadi en s. XIX.

F 20 Retorn der antic relòtge ara glèisa de Les

F 21 Restauracion des relòtges d'Es Bòrdes e Betlan enes dependències de SAVA

m) Retorn de 7 talhes gotiques analizades e restaurades en CRBMC

Maugrat tractar-se d'ua actuacion encomanada peth Conselh Generau d'Aran en 2016, non an retornat ara Val d'Aran enquia miei 2017, es 7 imatges gotiques araneses des s. XIII e inicis deth XIV -era Mair de Diu d'Arròs e era imatge de sant Joan Baptista d'Arròs e Vila; eth sant Jaime e eth sant Estèue d'Arties, e era Mair de Diu e eth sant Estèue de Tredòs, totes eres integrantes deth grop artistic coneishut coma "talhèr de Comenge" e eth sant eth sant Pèir d'Escunhau, tamb ua datacion de mejans s. XIV - portèc a restaurar en 2016 en Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya, en Valldoreix (Barcelona), en tot acuelher-se a ua subvencion dera Generalitat de Catalonha.

Es trabalhs de restauracion an consistit ena desinfeccion preventiua de totes es òbres; era realizacion de cates entà confirmar o no era existència de policromia originària, en aqueres que se trapen repintades e ena realizacion d'analitiques entà determinar era husta deth supòrt e es pigments dera policromia originau.

En cas dera talha deth sant Joan d'Arròs e Vila, confirmada era existència de policromia antica e de major qualitat dejós deth repint modèrn, s'a procedit ara eliminacion d'aguest. En cas dera cara, a on es rèstes de policromia èren fòrça escassi, s'a optat per ua reintegracion des lacunes a fin qu'aguestes non distorsionen era visualizacion dera imatge.

Per çò que hè ara imatge dera Mair de Diu d'Arròs, ua des òbres de mèns nauta qualitat deth nomenat "talhèr de Comenge", mèns que practicament non a conservat policromia, s'a procedit ara retirada dera cocha de barnís que la cobrie e que se considerèc perjudiciu entara sua conservacion. En retirar-la, se pòt veir tamb major claretat quauques rèstes dera policromia originau, especiaument ua flor que decore uns des lateraus deth tron.

Tanhent ara imatge de sant Pèir d'Escunhau, er objectiu principau ère era fixacion tamb caractèr d'urgència dera cocha pictorica que presentaue plan mau estat, tamb nombrosi despreniments. En aqueres zònes que presentauen lacunes an estat objècte d'ua reintegracion arqueologica. Es trabalhs an permetut tanben documentar era existència d'ua policromia subjacent, de major qualitat, possiblament era originària.

F 22 Imatge de sant Joan d'Arròs e Vila abans dera intervencion tamb eth repint modern

F 23 imatge de sant Joan d'Arròs e Vila, dempús dera restauracion, tamb era policromia originària

F 24 Era talha policromada de sant Pèir d'Escunhau abans dera restauracion

F 25 Era madeisha talha dempús dera restauracion